

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

РАЙНІН ІГОР ЛЬВОВИЧ

УДК 353:321.01(477)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

12.00.07 адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор
ДЖАФАРОВА Олена В'ячеславівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
адміністративної діяльності ОВС.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
БИТЯК Юрій Прокопович,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого,
перший проректор;

доктор юридичних наук, професор
МИКОЛЕНКО Олександр Іванович,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, завідувач кафедри
адміністративного та господарського права;

доктор юридичних наук, професор
МИРОНЮК Роман Вікторович,
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, професор кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності.

Захист відбудеться 30 вересня 2016 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 29 серпня 2016 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розбудова України як незалежної, соціальної, правової держави передбачає вирішення багатьох організаційних та правових проблем, зокрема й тих, що пов'язані зі створенням нової моделі управління розвитком регіону з урахуванням міжнародних стандартів реалізації прав і свобод людини. На користь цього можна навести положення Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом, згідно з якими перед регіонами відкривається вікно можливостей як із розширення ринків збуту продукції та встановлення нових коопераційних зв'язків, так і з широкого залучення інвестицій у промисловість, агропромисловий сектор, житлово-комунальну інфраструктуру, енергетику, інші сфери реального сектору економіки.

Проте в процесі практичної реалізації наведеного вище виникають питання правового та організаційного характеру, які знижують їх ефективність, а в деяких випадках унеможливають виконання поставлених завдань. Це пов'язано із погіршенням соціально-економічної та політичної ситуації в країні, яка ускладнюється необхідністю здійснення реформ під час проведення антитерористичної операції, низьким рівнем довіри громадян до органів публічної влади, необхідністю переорієнтації промислового комплексу багатьох регіонів на європейські ринки, прояви корупції та зловживання владою в системі органів публічної влади, що є підставами для перегляду існуючої моделі управління розвитком регіону. Водночас прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», якою були закріплені чотири основні вектори розвитку нашої країни, є важливою передумовою впровадження в державі європейських стандартів життя, вихід України на провідні позиції світу, забезпечення на якісно новому рівні прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Але без належного адміністративно-правового забезпечення діяльність органів управління розвитком регіону щодо виконання поставлених в Стратегії завдань втрачає системність, організованість, цілеспрямованість, підконтрольність і відповідальність. Оскільки саме за допомогою норм адміністративного права регламентується весь процес управління, визначається статус суб'єктів і об'єктів, система управлінських зв'язків, порядок прийняття адміністративних актів. Сучасна доктрина адміністративного права ще не збагачена науковим аналізом проблеми сутності і змісту публічно-правових відносин, які виникають в процесі управління розвитком регіону як адміністративно-правового явища.

Необхідність змістовного оновлення відповідних теоретичних положень, формування оптимальної, уніфікованої моделі управління розвитком регіону та виділення першочергових заходів, які спрямовані на покращення стратегічного курсу розвитку регіону в умовах європейської інтеграції України обумовлюють актуальність і вказують на необхідність комплексного дослідження вказаної правової проблеми.

Проблематику адміністративно-правових відносин, які виникають в процесі управління розвитком регіоном в різні часи досліджували вітчизняні учені-адміністративісти: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурка, А. І. Берlach, Ю. П. Битяк, О. І. Безпалова, В. М. Гарашук, О. П. Гетманець, І. П. Голосніченко, С. М. Гусаров, І. С. Гриценко, О. В. Джафарова, С. Ф. Денисюк, Р. А. Калюжний, С. В. Ківалов, С. Ю. Колодій, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, А. Т. Комзюк, Д. М. Лук'янець, О. М. Музичук, Р. С. Мельник, О. І. Миколенко, Р. В. Миронюк, Н. Р. Нижник, В. І. Олефір, Т. О. Проценко, Д. В. Приймаченко, О. П. Рябченко, А. О. Селіванов, О. Ю. Синявська, В. В. Сокурено, С. Г. Стеценко та ін.

Застосування наукового підходу до розкриття адміністративно-правової сутності «регіону» та формулювання відповідного поняття визначило необхідність звернення до наукових публікацій, в яких піддано аналізу зміст цього терміну: П. В. Гудзя, О. І. Добриніна, І. І. Микульці, В. Л. Прокопенка, В. М. Панька, Т. В. Романової, В. К. Симоненка та ряду інших.

Формуванню цілісного сприйняття змісту «регіональної політики» приділяли увагу З. С. Варналій, В. М. Вакуленко, В. С. Воротін, Я. А. Жаліло, З. В. Герасимчук, Б. М. Данилишин, Ю. В. Ковбасюк, В. Ю. Керецман, М. К. Орлатий та ін.

Разом із тим, аналіз результатів попередніх наукових досліджень проблем адміністративно-правових засад управління розвитком регіону виявляє відсутність єдиного узгодженого розуміння сутності та значення регулювання саме адміністративно-правових відносин у сфері управління розвитком регіону нашої держави для ефективної реалізації публічної влади на місцях та, як наслідок, напрямків узгодження стратегічного розвитку України та Європейського Союзу.

Наукові праці з цієї проблеми стосуються здебільшого лише окремих аспектів управління розвитком регіону, статусу органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, які мають відповідні повноваження щодо управління розвитком регіону, комплексно не характеризуючи адміністративно-правові засади управління розвитком регіону, розгляд та вирішення проблем яких

залишається епізодичним і не повним.

Таким чином, необхідність побудови ефективної моделі управління розвитком регіону та визначення правового регулювання її функціонування, недостатня розробленість його теоретичних засад і недосконалість адміністративно-правового регулювання обумовлюють актуальність глибокого й всебічного наукового дослідження адміністративно-правового забезпечення управління розвитком регіону.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Тема дисертаційного дослідження сформульована відповідно до положень Закону України «Про засади державної регіональної політики»; Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»»; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року»; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14-10, та відповідає переліку тем науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Харківського національного університету внутрішніх справ, зареєстрованих в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014–2018 рр., комплексних наукових проектів «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації 0113U008197), «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (номер державної реєстрації 0113U008189).

Мета та задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на основі вивчення та систематизації існуючих наукових підходів, а також аналізу чинного законодавства України і практики його реалізації визначити коло публічно-правових відносин, які виникають в ході управління розвитком регіону та виокремити цілі, завдання, функції та компетенцію суб'єктів розвитку регіону, особливості управління окремими сферами на регіональному рівні, та на цій основі виробити відповідну концепцію, а також пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання управління на регіональному рівні.

Для досягнення поставленої в дисертації мети необхідно вирішити такі *основні задачі*:

- визначити сутність, поняття та ознаки регіону як адміністративно-правової категорії;
- сформулювати предмет, цілі, завдання та функції управління розвитком регіону;

- окреслити принципи адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону;

- виокремити адміністративно-правові форми управління розвитком регіону;

- з'ясувати систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону, визначити місце та окреслити компетенцію центральних органів виконавчої влади;

- визначити роль і місце місцевих державних адміністрацій – основного суб'єкта управління в цій сфері;

- окреслити адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в управлінні розвитком регіону;

- охарактеризувати роль і місце громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону;

- надати характеристику адміністративно-правового регулювання окремих напрямків управління розвитком регіону;

- охарактеризувати адміністративно-правові засади здійснення децентралізації як одного із напрямків удосконалення управління розвитком регіону;

- виробити конкретні теоретичні підходи до сучасного стану формування та реалізації стратегії розвитку регіону в умовах євроінтеграції України;

- сформулювати пропозиції з удосконалення адміністративно-правових засад управління розвитком регіону;

- опрацювати міжнародний досвід управління регіонами та можливість його імплементації в національне законодавство.

Об'єктом дослідження є публічно-правові відносини, які складаються у сфері управління розвитком регіону.

Предмет дослідження становлять адміністративно-правові засади управління розвитком регіону.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, зокрема з'ясовано сутність категорій «регіон», «державна регіональна політика», «регіональна політика» (підрозділ 1.1). Системний метод використовувався під час визначення предмету, цілей, завдань та функцій управління розвитком регіону та його адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.2) та визначення форм управління розвитком регіону (підрозділ 1.4). Методи класифікації, групування, системно-функціональний

застосовано для визначення системи суб'єктів управління розвитком регіону та їх адміністративно-правових форм діяльності (розділ 2), з'ясування сутності і компетенції центральних органів виконавчої влади у сфері управління розвитком регіону, органів місцевого самоврядування та ролі і місця громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону (підрозділи 2.1, 2.3, 2.4), аналізу особливостей діяльності місцевих державних адміністрацій як суб'єктів управління регіональним розвитком (підрозділ 2.2). Порівняльно-правовий метод використано для дослідження особливостей міжнародного досвіду управління регіонами та можливістю його адаптації в національне законодавство України (підрозділ 4.3), аналізу і синтезу у ході визначення принципів адміністративно-правового регулювання розвитку регіону (підрозділ 1.3). Структурно-логічний метод допоміг окреслити завдання та функції регіонального управління в сфері земельних відносин і надкористування, територіальної оборони регіону та охорони публічної безпеки і порядку (підрозділи 3.3-3.5). Системно-структурний метод уможливив характеристику підходів до децентралізації функціонування системи управління на регіональному рівні, сучасного стану та тенденції формування і реалізації стратегії розвитку регіону в умовах євроінтеграції України (підрозділ 4.1, 4.2).

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації склали праці фахівців у галузі загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права та процесу, інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників. Нормативною базою дисертації є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, які регламентують адміністративно-правові засади управлінської діяльності на регіональному рівні, відповідне законодавство зарубіжних держав. Інформаційну базу дослідження становлять політико-правова публіцистика, проекти нормативних актів, довідкові видання, статистичні матеріали. Емпіричну базу – узагальнення практичної діяльності місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо управління розвитком регіону. Використано також особистий багаторічний досвід роботи в місцевих органах виконавчої влади щодо управління розвитком регіону.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є одним із перших в українській правовій науці комплексних досліджень сучасної проблеми визначення змісту, особливостей, адміністративно-правових

форм управління розвитком регіону, тенденцій та напрямків удосконалення регіонального розвитку із врахуванням міжнародного досвіду, передусім держав-членів ЄС. На підставі проведеного дослідження обґрунтовано концепцію нової моделі адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону. Новизну дисертаційного дослідження відображають також теоретичні і прикладні положення й висновки, запропоновані здобувачем особисто. Найбільш значущі з них такі:

уперше:

- зміст управління розвитком регіону розглянуто з позицій функціонального підходу – як функції державного управління, як функції місцевого самоврядування, що дозволило передбачити наступність формування змісту зазначеного поняття, виходячи з правової природи управління, яке реалізується в межах адміністративно-правових відносин;

- запропоновано авторське визначення адміністративно-правових відносин, які виникають в ході управління розвитком регіону – як суспільних відносин, урегульованих нормами адміністративного права, що виникають, змінюються і припиняються з приводу організації спільної діяльності всіх владних структур та громадянського суспільства на території певного регіону із врахуванням національних інтересів з метою утвердження та забезпечення реалізації прав та свобод людини щодо постійного вдосконалення процесів забезпечення життєдіяльності населення. У межах публічно-правових відносин виділені ті, що мають владний управлінський, публічно-сервісний та юрисдикційний характер;

- доведено, що в сучасній концепції адміністративно-правових засад управління розвитком регіону доцільно виділити такі складові, як: особливості сучасної ситуації регіонального розвитку, необхідність кластерного підходу, комплексності і взаємозв'язку між різними сферами управління, зокрема, економіки, фінансів, соціального забезпечення, врахування нових обставин, таких як наявність сотень тисяч вимушених переселенців, потребу створити систему територіальної оборони, відновлювати внутрішні та зовнішньоекономічні зв'язки, розвивати військово-патріотичне виховання молоді та участі населення в оборонних заходах, сприяти становленню громадянського суспільства та забезпеченню публічної безпеки і порядку в нових реаліях;

- вказано, що зміна змісту управління розвитком регіону ініціюється Президентом України, Кабінетом Міністрів України, підтримується регіонами, але стримується відсутністю належного

адміністративно-правового забезпечення, попри те, що на розгляді Верховної Ради України знаходиться тривалий час низка законопроектів з питань децентралізації виконавчої влади, фінансування регіонів, оподаткування, повноважень суб'єктів регіонального розвитку;

– виокремлено напрямки реформування системи управління розвитком регіону: децентралізацію; формування механізму перерозподілу фінансового забезпечення; вироблення стратегії розвитку як перспективного плану управління регіоном, удосконалення законодавчого забезпечення; імплементація міжнародного досвіду та стандартів управління в національне законодавство України;

– обґрунтовано належність до адміністративно-правової форми управління розвитком регіону такого правового інструментарію: 1) нормативно-правових актів (державна стратегія регіонального розвитку України); 2) індивідуально-адміністративних актів; 3) актів-планів (план заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку); 4) програм (інвестиційні програми, проекти, спрямовані на розвиток регіонів); 5) актів-дій;

– доведено, що наявність єдиної мети та спільних загальних завдань функціонування суб'єктів управління розвитком регіону обумовлює доцільність застосування системного підходу до їх виділення і подальшої систематизації, зважаючи на виконувані завдання і функції у межах загальних завдань і функцій регіонального управління;

удосконалено:

– перелік складових систематизації нормативно-правових актів, якими урегульовано відносини у сфері адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону;

– поняття та критерії класифікації принципів управління розвитком регіону виходячи із таких складових, як: 1) цілі розвитку регіонів; 2) визначення правового інструментарію досягнення поставлених цілей; 3) створення системи суб'єктів управління регіоном; 4) організація контролю за управлінням розвитку регіону;

– положення щодо поділу повноважень центральних органів виконавчої влади на: нормативні (розробка програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів тощо), організаційні (координація діяльності, здійснення моніторингу, здійснення заходів, аналіз та оцінка) та фінансові (визначення обсягів бюджетного фінансування,

бюджетне планування, формування бюджетної звітності, міжнародне фінансове співробітництво);

– підходи до визначення змісту інституту делегованих повноважень у сфері управління розвитком регіону. Обґрунтовано, що інститут делегування повноважень у сфері управління розвитком регіону надає можливість залучити до виконання функцій публічної влади широке коло осіб, що свідчить про позбавлення держави монопольної влади та сприяє залученню до управління регіоном громадянського суспільства, побудови правової демократичної держави;

– складові системи суб'єктів управління розвитком регіону. Наголошено на доцільності віднесення до їх числа, крім суб'єктів, які чітко визначені в законодавстві, суб'єктів делегованих повноважень (юридичних осіб публічного та приватного права, а також окремих громадян);

дістали подальшого розвитку:

– визначення поняття та особливостей змісту категорії «регіон». Так, під регіоном розуміється певне територіальне утворення субнаціонального рівня з системою органів управління, яке об'єднує населення, об'єкти економіки, культури, соціальну інфраструктуру життєзабезпечення, має свою специфіку, за якою регіон відрізняється від інших подібних утворень;

– погляди щодо розуміння спеціальної компетенції центральних органів виконавчої влади з управління розвитком регіону, яка характеризується потенційним характером і процесуальним змістом, має обмежене коло суб'єктів, які здійснюють контрольно-наглядову діяльність та виконують допоміжну роль у діяльності органів загальної компетенції (служби, інспекції, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом);

– розуміння сутності та змісту, мети, завдань і функцій громадського контролю, який здійснюється громадськими об'єднаннями у сфері регіонального управління. Сформульовано їх перелік, який запропоновано закріпити у Законі України «Про громадський контроль у регіональному управлінні»;

– погляди стосовно першочергових заходів, спрямованих на покращення управління регіонами в умовах європейської інтеграції України з урахування міжнародного досвіду, передусім держав-членів ЄС.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – для подальших розробок та поглиблення існуючих уявлень про сутність та правову природу публічно-правових відносин, які виникають в процесі управління розвитком регіону, особливостей управління окремими сферами суспільних відносин на регіональному рівні, можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики (акти впровадження в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 11.04.2016 р., Національної академії внутрішніх справ від 11.05.2016 р., Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 15.04.2016 р., Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України від 06.07.2016);

– у правотворчій сфері – висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані під час розроблення змін і доповнень до нормативних актів, що регулюють питання управління розвитком регіону в цілому та в окремих сферах суспільних відносин на регіональному рівні зокрема (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 07.08.2016 № 04-18/12-1841);

– у правозастосовній сфері – використання одержаних результатів дозволить покращити практичну діяльність суб'єктів управління розвитком регіону (довідка про впровадження результатів роботи в діяльність Харківської обласної ради від 08.07.2016 № 01-44/1618);

– у навчальному процесі – положення й висновки дисертації знайшли застосування при викладанні дисциплін «Адміністративне право», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників з даної тематики (акти впровадження в навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 14.04.2016 р., Національної академії внутрішніх справ від 11.05.2016 р., Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» від 15.04.2016 р., Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України від 06.07.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень теорії держави і права, адміністративного права. Усі викладені в роботі положення та висновки сформульовано на основі особистих досліджень автора. У співавторстві опубліковано: *підручники*: Регіональна економіка / за заг. ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН

України професора О. М. Бандурки, д-ра екон. наук, професора О. В. Носової. – Харків, 2016 (обсяг – 1,2 д.а.); *монографії*: Соціально-економічне розв'язання України та її регіонів: проблеми науки та практики / под ред. В. С. Пономаренко, Н. А. Кизима. – Харків, 2009 (обсяг – 0,5 д.а.); Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики / за заг. ред. В. С. Пономаренко, М. О. Кизима та ін. – Харків, 2009 (обсяг – 0,7 д.а.); Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року / за заг. ред. А. Б. Авакова, В. С. Пономаренко та ін. – Харків, 2008 (обсяг – 0,5 д.а.); Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики / за заг. ред. В. С. Пономаренко, М. О. Кизима та ін. – Харків, 2008 (обсяг – 1,2 д.а.); Інновації: проблеми науки та практики / за заг. ред. В. С. Пономаренко, О. М. Ястремська. – Харків, 2008 (обсяг – 0,9 д.а.); Корпорації та інтегровані структури: проблеми науки та практики / за заг. ред. В. С. Пономаренко, М. О. Кизима. – Харків, 2007 (обсяг – 3 д.а.); Рівень і якість життя населення / під заг. ред. Є. П. Кушнар'ова. – Харків, 2004 (обсяг – 0,7 д.а.); Політика регіональних органів влади: теорія та практика / за заг. ред. В. П. Єлагіна. – Харків, 2004 (обсяг – 1,5 д.а.); Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року / під заг. ред. Є. П. Кушнар'ова. – Харків, 2004 (обсяг – 1,2 д.а.); Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні : теорія і практика / за заг. ред. О. О. Дьоміна. – Харків, 2003 (обсяг – 0,8 д.а.); *статті*: «Аналіз структури та тенденцій розвитку розничного ринку в Україні», «Регіоналізація державного управління у провідних зарубіжних країнах», «Малое підприємництво в Україні: стан, проблеми та можливості розвитку», «Проектування інноваційних регіональних кластерів в рамках пільгових інвестиційних режимів»; *тези-доповіді на науково-практичних конференціях*: «Харківська область : потенціал і соціально-економічний розвиток», «Розробка та впровадження механізмів державного регулювання об'єктів інтелектуальної власності на місцевому рівні». В дисертації ідеї та розробки, які належать співавторам, не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й висновки дисертації обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях, симпозиумах, конгресах, круглих столах: «Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми» (Харків, 2015); «Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави» (Харків,

2015); «Теоретичні аспекти організації досудового розслідування» (Харків, 2015); «Науково-практична конференція з проблем підготовки правоохоронних кадрів» (Харків, 2015); «Національні та міжнародні механізми захисту прав людини» (Харків, 2016); Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції (Харків, 2016), «Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України» (Харків, 2016), «Принеманские научные чтения : роль гражданского общества, социального и правового государства в защите и реализации прав человека» (Гродно, 2016), «Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (Чернігів, 2016), «Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи по запобіганню насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьби із цими явищами» (Харків, 2016).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено у 57 публікаціях, серед яких одноосібна монографія, 10 колективних монографій, один підручник, 33 статті у наукових фахових юридичних та галузевих виданнях, серед яких 4 в іноземних наукових виданнях та інших наукометричних виданнях, та 12 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена метою й характером дослідження і складається зі вступу, чотирьох розділів, що містять шістнадцять підрозділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 503 сторінки. Список використаних джерел налічує 573 найменування на 62 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок з науковими програмами, планами та темами, мета й задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробація результатів дисертації та публікації.

Розділ 1 «Методологія дослідження адміністративно-правових засад управління розвитком регіону» складається з чотирьох підрозділів, у яких досліджено регіон як адміністративно-правова категорія, визначено предмет, цілі, завдання та функції управління розвитком регіону та його адміністративно-правового регулювання, з'ясовано принципи і методи адміністративно-правового регулювання

розвитку регіону, виокремлено та досліджено форми управління розвитком регіону.

Підрозділ 1.1 «Регіон як адміністративно-правова категорія» присвячено з'ясуванню сутності та змісту категорії «регіон» шляхом аналізу останнього як частина території держави, як соціально-економічний простір, як ореол існування етносу, як адміністративно-територіальна одиниця, як об'єкт наукового дослідження. Обґрунтовується, що до ознак регіону доцільно віднести наступні: 1) єдність і цілісність; 2) комплексність господарства; 3) місце в територіальному поділі праці (спеціалізація); 4) інституціоналізація.

Доводиться, що регіон досліджується як об'єкт адміністративного права, як адміністративно-правова категорія, яка має свої ознаки, функції, систему, структуру та особливості. У результаті аналізу існуючих наукових підходів щодо сутності цієї категорії було доведено, що останній розуміється як певна територія у сукупності з населенням, об'єктами економіки, культури, соціальною інфраструктурою життєзабезпечення, із своєю специфікою, за якою регіон відрізняється від інших. Окрему увагу у підрозділі приділено визначенню особливостей, які характеризують «регіон» з позиції адміністративно-правової науки та характеристиці останніх.

Особливу увагу приділено дослідженню структури регіону, що дало змогу надати їй визначення та виокремити складові останньої та їх особливості.

У підрозділі 1.2 «Предмет, цілі, завдання та функції управління розвитком регіону та його адміністративно-правового регулювання» з'ясовано сутність та зміст категорії «державне управління», «публічне управління», «державна регіональна політика», що дало змогу сформулювати авторське бачення категорії «управління регіональним розвитком».

Виділено предмет регіонального управління – це дії суб'єктів регіонального управління, спрямовані на сталий розвиток регіону, підвищення стандартів життя населення певного регіону, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання, шляхом цілеспрямованої, організаційно-владної діяльності із використанням певного правового інструментарію.

Зроблено висновок, що ціллю управління розвитком регіону є встановлення стабільної та прогресивної діяльності всіх необхідних соціальних, культурних, економічних, екологічних галузей, що є показником сталого та прогресивного розвитку всієї держави. Окрему

увагу у підрозділі приділено визначенню цілей регіонального управління. Так, останні поділені на стратегічні і тактичні. До стратегічних цілей управління розвитком регіону належать: 1) забезпечення постійного сталого розвитку кожного регіону Української держави із врахуванням специфіки та можливостей кожного регіону, підвищення стандартів життя населення; 2) забезпечення складової національної безпеки – регіональної безпеки, шляхом впровадження ефективних механізмів управління всіма сферами суспільних відносин в кожному регіоні; 3) створення системи регіональних гарантій для кожної людини, що на законних підставах проживає на території певного регіону щодо доступу до високоякісної освіти, системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах; 4) створення ідеології взаємної поваги, гідності, толерантності та патріотизму на території певного регіону та гордості за Україну. В підрозділі приділена увага розгляду тактичних цілей управління розвитком регіону. до яких віднесено: 1) створення й зміцнення єдиного економічного простору, забезпечення економічних, соціальних, правових та організаційних основ державності; 2) відносно вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів; 3) відсутність пріоритетного розвитку регіонів; 4) максимальне ефективне та заощадливе використання природних, у т.ч. ресурсних особливостей регіону; 5) запобігання забрудненню навколишнього середовища, екологізація регіонального природокористування, комплексний екологічний захист регіонів.

Особлива увага приділена дослідженню системи управління розвитком регіону, зокрема, загальним функціям управління розвитком регіону, організаційній структурі системи управління розвитком регіону та адміністративно-правовому забезпеченню управління розвитком регіону.

Обґрунтовано, що організаційна структура системи управління розвитком регіону є досить складною і має низку проблем і питань, що потребують врегулювання шляхом здійснення таких заходів, як: 1) закріпити персональну відповідальність за невиконання функціональних обов'язків, пов'язаних із розвитком регіону не за певним органом, а за його конкретним представником; 2) виключити можливість виконання одних і тих же завдань різними суб'єктами управління регіональним розвитком; 3) покращити взаємодію державних органів при здійсненні функцій, пов'язаних із розвитком регіонів шляхом розробки та впровадження дієвих інструкцій, рекомендацій практичного спрямування; 5) збільшити можливості впливу населення на рішення, що приймаються органами та

конкретними працівниками, покликаними забезпечувати регіональний розвиток; 6) забезпечити більш тісну взаємодію суб'єктів управління регіональним розвитком із засобами масової інформації, в тому числі на державному рівні.

Основними характеристиками управління регіону являються керованість, надійність, ефективність, контрольованість, відповідальність.

У підрозділі 1.3 «Принципи адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону» проаналізовано існуючі в літературі визначення категорій «принципи», «принципи державного управління», «принципи регіонального управління». Указано на необхідність побудови системи принципів адміністративно-правового регулювання розвитком регіону виходячи із таких складових, як: 1) формування цілей розвитку регіонів; 2) визначення правового інструментарію досягнення поставлених цілей; 3) створення системи суб'єктів управління регіоном; 4) організація контролю за управлінням розвитком регіону.

Виділено принципи формування цілей розвитку регіону до яких віднесені наступні: 1) верховенства права і законності; 2) співробітництва; 3) паритетності; 4) відкритості; 5) субсидіарності; 6) координації; 7) унітарності; 8) історичної спадкоємності; 9) етнокультурного розвитку; 10) сталого розвитку; 11) об'єктивності; 12) децентралізації; 13) принцип визначеної компетентності; 14) делегування повноважень. Особливу увагу приділено виокремленню принципів правового інструментарію в регіональному управлінні.

Сформульовано перелік принципів створення системи суб'єктів управління регіоном: 1) відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність; 2) верховенства права; 3) законності; 4) пріоритетності прав людини; 5) відкритості прозорості; 6) поєднання державних та регіональних інтересів.

Наголошено, що принципи організації контролю за управлінням розвитком регіону можна поділити на загальні та особливі. Загальні принципи характеризують контроль як загальну функцію державного управління. До особливих слід віднести принципи, які визначають особливості контролю за окремими сферами регіонального розвитку. Особливу увагу в підрозділі приділено методам адміністративно-правового регулювання управління розвитком регіону. Під останніми доцільно розуміти сукупність прийомів і засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління розвитком регіону на свідомість, волю і поведінку людей, які проживають на певній адміністративно-правовій

одиниці з метою забезпечення постійного сталого розвитку кожного регіону Української держави із врахуванням специфіки та можливостей кожного регіону, підвищення стандартів життя населення тощо. Здійснено класифікацію методів адміністративно-правового регулювання розвитку регіону, що дало змогу довести пріоритетність диспозитивного методу правового регулювання окремими сферами розвитку регіону.

У підрозділі 1.4 «Адміністративно-правові форми управління розвитком регіону» проаналізовано поняття та види форм державного управління, що дало змогу запропонувати визначення категорії «форми управління розвитком регіону». Під останніми доцільно розуміти зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюють суб'єкти управління розвитком регіону (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права, яким були делеговані певні повноваження) для реалізації поставлених перед ними завдань стосовно розвитку регіону. Ознаками адміністративно-правових форм розвитку регіону є: 1) зовнішній вияв конкретних дій; 2) конкретні дії; 3) органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, юридичні особи публічного права, яким були делеговані певні повноваження; 4) цілі, завдання стосовно розвитку регіону; 5) управлінські очікування від здійснення конкретних дій; 6) умови та час застосування (термін виконання), а також фінансування конкретних дій; 7) сутність, достатність і перелік конкретних дій; 8) результативність від застосування завдань стосовно розвитку регіону (індикатор оцінки).

Обґрунтовано, що найбільше правове навантаження несуть саме юридично визначені форми, оскільки вони у повній мірі відповідають реалізації цілей та інтересів державної політики забезпечення регіонального розвитку у межах та формах, які регулюються законодавством України.

До основних правових форм, що застосовуються в процесі управління розвитком регіону віднесені наступні: 1) нормативно-правові акти (державна стратегія регіонального розвитку України); 2) індивідуально-адміністративні акти; 3) акти-плани (план заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку); 4) програми (інвестиційні програми, проекти, спрямовані на розвиток регіонів); 5) акти-дії.

Розділ 2 «Суб'єкти управління розвитком регіону та адміністративно-правові форми їх діяльності» присвячено з'ясуванню особливостей компетенції центральних органів виконавчої влади у сфері управління розвитком регіону, особливостей компетенції

місцевих державних адміністрації в якості основного суб'єкта управління регіональним розвитком, органів місцевого самоврядування та ролі і місця об'єднань громадян в управлінні розвитком регіону.

У підрозділі 2.1 «Компетенція центральних органів виконавчої влади у сфері управління розвитком регіону» вивчено систему суб'єктів управління розвитком регіону. Доведено, що до системи суб'єктів регіонального управління розвитком регіону доцільно віднести: 1) Президента України; 2) Кабінет Міністрів України; 3) Раду міністрів Автономної Республіки Крим; 4) центральні органи виконавчої влади; 5) місцеві органи виконавчої влади; 6) органи місцевого самоврядування; 7) суб'єктів делегованих повноважень (юридичні особи публічного та приватного права).

Наголошено, що сучасне уявлення про центральні органи виконавчої влади як один із елементів системи регіонального управління передбачає з'ясування їх адміністративно-правового статусу, що визначає його місце у відносинах з іншими суб'єктами регіонального управління, а також іншими недержавними інституціями. На підставі аналізу й узагальнення існуючих наукових підходів до визначення структури адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади до головних її структурних компонентів, які дозволяють найбільш оптимально визначити правовий статус останніх, як суб'єктів адміністративних правовідносин щодо управління розвитком регіону, віднесено цілі, завдання, принципи діяльності центральних органів виконавчої влади; компетенцію.

Розглянуто сутність компетенції центральних органів виконавчої влади як однієї із головних складових елементів загальної системи управління розвитком регіону. Визначено, що компетенція центральних органів виконавчої влади з управління розвитку регіонів являє собою сферу організаційно-розпорядчого впливу, яка охоплює відносини соціально-економічного, культурно-духовного розвитку та передбачає реалізацію органом влади власних і делегованих повноважень.

Обґрунтовано, що останню можна поділити на компетенцію, що пов'язана із формуванням Державної стратегії регіонального розвитку та компетенцію, пов'язану із реалізацією Державної стратегії регіонального розвитку.

Доведено, що до компетенції центральних органів виконавчої влади щодо формування Державної стратегії регіонального розвитку влади слід віднести: 1) збір пропозицій, інформації, довідок

необхідних для підготовки Державної стратегії регіонального розвитку; 2) проведення консультацій з приводу поданих пропозицій до Державної стратегії регіонального розвитку; 3) оприлюднює звіт про результати розгляду пропозицій; 4) моніторинг виконання Державної стратегії регіонального розвитку; 5) внесення змін до Державної стратегії регіонального розвитку.

Виокремлено та проаналізовано стадії процедури прийняття Державної стратегії регіонального розвитку центральним органом виконавчої влади, до яких слід віднести: 1) розробку проекту нормативного акта; 2) публічне обговорення проекту нормативного акта (експертиза проекту нормативного акта та громадське обговорення шляхом оприлюднення в ЗМІ, розміщення у мережі Інтернет тощо); 3) прийняття та оприлюднення нормативного акта; 4) оцінка ефективності прийняття останнього (дана стадія включає такі етапи: 1) моніторинг правових наслідків прийнятого нормативного акта; 2) ініціювання внесення змін до нормативного акта у випадку виявлення його не ефективності або його скасування).

Розглянуто перспективи розвитку законодавства, яке спрямоване на законодавче закріплення чіткої, вираженої, науково обґрунтованої, ефективної та єдиної для всіх суб'єктів управління розвитком регіону процедури прийняття нормативних актів у сфері державної регіональної політики. Такий акт має окреслити стадії та врегулювати всі етапи стадій, наповнивши їх конкретним змістом. З цією метою запропоновано прийняти Закон України «Про нормативно-правові акти».

У підрозділі 2.2 «Місцеві державні адміністрації як суб'єкти управління розвитком регіону» розкривається сучасне уявлення про місцеві державні адміністрації як основний елемент системи регіонального управління та визначається їх адміністративно-правовий статус та місце у відносинах з іншими суб'єктами регіонального управління, а також іншими не державними інституціями. Особливу увагу приділено аналізу компетенції місцевих державних адміністрацій щодо участі у формуванні регіональної політики.

Обґрунтовується, що місцеві державні адміністрації одночасно є і структурними підрозділами, і регіональними представництвами центральної влади. Відповідно до цього, ці структури є структурами подвійного підпорядкування.

Зазначено, що місцеві державні адміністрації в системі управління розвитком регіону виконують головну організаційно-адміністративну роль, вони наділені відповідними повноваженнями в

сфері адміністрування всіх заходів, забезпечуючи життєдіяльність відповідних адміністративно-територіальних одиниць та здійснюють контроль за виконанням місцевими органами виконавчої влади законів України, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади та власних рішень. Місцеві державні адміністрації в межах своєї компетенції і повноважень виконують роль координуючих центрів в організації взаємодій та узгодженості діяльності всіх галузевих структурних підрозділів як власних так і інших, функціонуючих на території обслуговування.

Доведено, що саме місцеві державні адміністрації є основним суб'єктом управління розвитком регіону, метою діяльності яких є сталий розвиток регіону, підвищення стандартів життя населення певного регіону, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання, шляхом цілеспрямованої, організаційно-владної діяльності із використанням певного правового інструментарію.

Підрозділ 2.3 «Адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування як суб'єктів управління розвитком регіону» розпочато з вивчення наукових поглядів щодо сутності місцевого самоврядування. Доведено, що це самостійні, організаційно відокремлені публічно-владні установи, які від імені та в інтересах територіальних громад вирішують питання місцевого значення, використовуючи комунальне майно та місцеві фінанси. На них покладене широке коло завдань, в реалізації яких зацікавлені як відповідні територіальні громади, так і Український народ в цілому. Ці завдання породжують наявність у органів місцевого самоврядування різноманітних інструментальних, предметних та інших функцій.

Розглянуто особливості компетенції органів місцевого самоврядування щодо реалізації Стратегії регіонального розвитку через призму інституту делегування повноважень, вироблено рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності управління розвитком регіону органами місцевого самоврядування.

Доведено, що інститут делегування повноважень надає можливість залучити до виконання функцій публічної влади широке коло осіб, що свідчить про позбавлення держави монополії влади та сприяє залученню до управління регіоном громадянського суспільства та побудові правової демократичної держави.

Проаналізовано особливості доктринального розуміння та нормативного закріплення категорії «делеговані повноваження», що дало змогу виділити вади чинного законодавства з цих питань, а також

надати додаткові аргументи щодо доцільності прийняття Закону України «Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування». Зволікання із прийняттям останнього гальмує подальше реформування суб'єктів регіонального управління, які задіяні в реалізації публічних функцій держави, не сприяє реформі децентралізації влади. Виокремлено та досліджено ознаки делегування повноважень

Досліджено компетенцію органів місцевого самоврядування у сфері державної регіональної політики шляхом аналізу таких повноважень: 1) ініціювання розроблення та затвердження регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації; 2) забезпечення врахування інтересів територіальних громад у регіональних стратегіях розвитку та планах заходів з їх реалізації; 3) затвердження звітів про результати моніторингу та оцінок результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації; 4) погодження проекту Державної стратегії регіонального розвитку та планів заходів з їх реалізації.

Підрозділ 2.4 «Роль і місце громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону» досліджено роль і місце громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону, їх значення в побудові громадянського суспільства в регіоні. Проаналізовані контрольні повноваження громадських об'єднань за виконанням регіональних і місцевих програм соціально-економічного розвитку. Основними повноваженнями громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону є здійснення громадського контролю за формуванням регіональної політики та її безпосередньою реалізацією. Доведено, що громадський контроль, який здійснюється громадськими об'єднаннями реалізується в таких формах: 1) громадська експертиза проектів нормативних актів щодо розробки планів та програм регіонального розвитку; 2) публікації у ЗМІ; 3) включення представників громадських об'єднань до складу робочих груп, які утворюються певним суб'єктом управління регіоном з метою розроблення проектів планів та програм регіонального розвитку; 4) перевірка діяльності будь-якої організації або відповідальної особи, аналіз звітності, результатів діяльності, що стосується безпосередньої реалізації програм і планів регіонального розвитку з наступним вжиттям певних заходів щодо приведення цієї діяльності у відповідність до встановлених норм; 5) звернення членів громадських об'єднань до територіальної громади або правоохоронних органів із скаргами щодо порушення порядку формування проектів та реалізації планів та програм регіонального розвитку.

Розділ 3 «Характеристика адміністративно-правового регулювання окремих напрямків управління розвитком регіону» містить п'ять підрозділів, у яких досліджується поняття та зміст управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону, управління розвитком регіону в гуманітарній сфері, управління в сфері земельних відносин і надрокористування, управління в сфері територіальної оборони регіону, управління в сфері охорони публічної безпеки і порядку та визначаються їх особливості.

У підрозділі 3.1 «Адміністративно-правові засади управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону» визначено роль управління бюджетним процесом та вплив регіональних органів державного управління і місцевого самоврядування на формування місцевої бюджетної політики та соціально-економічний розвиток у регіонах.

Доведено, що управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону потребує особливо ретельних підходів під час адміністративно-правового регулювання, насамперед через невисоку ефективність економічного розвитку в багатьох регіонах України, а також через необхідність перерозподілу доходів для досягнення приблизно однакового рівня надання адміністративних (соціальних) послуг по всій країні.

Звернуто увагу на те, що ефективність досягнення цілей управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону залежить від набору форм, методів, інструментів, принципів адміністративно-правового регулювання, а головне – їх обґрунтованого та комплексного поєднання. Наголошено, що таке поєднання форм, методів, інструментів та принципів і утворює механізм адміністративно-правового регулювання управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону.

В сьогодишніх умовах розвитку управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону постає необхідним оптимізація і стабілізація фінансових потоків у регіоні; зростання наповненості доходної частини місцевих бюджетів і розширення законодавчих рамок, у межах яких місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть приймати рішення; розвиток місцевої ініціативи; вирівнювання соціальних показників; зменшення соціальної напруженості; зміцнення конкурентоспроможності економіки регіонів; вирівнювання диспропорцій інвестиційних процесів на рівні регіональної економіки; активізація міжрегіональної співпраці, формування місткого внутрішнього ринку на основі структурно-інноваційних зрушень у промисловому секторі

регіональної економіки; створення дієвого інфраструктурного забезпечення для впровадження комплексу структурних перетворень економіки регіонів.

У підрозділі 3.2 «Адміністративно-правові засади управління розвитком регіону в гуманітарній сфері» визначено основні принципи, завдання, форми та пріоритети управління розвитком регіону в гуманітарній сфері.

Доведено, що основною метою управління розвитком регіону в гуманітарній сфері є створення в регіоні умов для розвитку людського потенціалу завдяки рівному доступу всіх громадян до якісної освіти, розвитку культури та мистецтва, охорони здоров'я, фізичної культури, спорту, туризму, соціальних послуг тощо.

З огляду на існуючі підходи до визначення, класифікації та аналізу змісту і призначення принципів управління розвитком регіону в гуманітарній сфері, зроблено висновок про доцільність їх поділу на загальні та спеціальні принципи. Визначено, що системі загальних принципів, на основі яких визначається управління розвитком регіону в гуманітарній сфері становлять: гідність особистості як головна соціальна цінність; людиноцентризм; встановлення рівних можливостей для гармонійного розвитку людини, забезпечення справедливості, гарантування належної якості життя незалежно від статі, віросповідання, етнічної належності та ін.; розширення простору свободи людини, розкриття комунікативного потенціалу української культури як способу формування ідентичності та соціалізації людини; розвиток та якнайповніше використання культурних надбань регіону у багатогранності зв'язків з українською та іншими національними культурами, відкритість для міжкультурної взаємодії з метою забезпечення належного місця регіону в українському, європейському і глобальному гуманітарному просторі; забезпечення реальності прав і свобод людини і громадянина, в тому числі гендерної рівності, встановлення гарантій рівності громадян перед законом; надання можливостей для підвищення соціального статусу особистості, в тому числі шляхом удосконалення її освітнього рівня та професійно-кваліфікаційних характеристик; спрямованість соціально-економічного розвитку на підвищення якості життя людей (зміцнення здоров'я, збільшення тривалості життя, отримання необхідної освіти, гарантування прав і свобод та ін.); екологізація свідомості людини.

Наголошено, що в сьогоденних умовах управління розвитком регіону в гуманітарній сфері особливе місце займає взаємодія суб'єктів управління регіоном із інститутами громадянського суспільства. Серед форм взаємодії органів публічної адміністрації із інститутами

громадянського суспільства названо: підтримку діяльності різних за спрямуванням громадських організацій; залучення представників громадянського суспільства до розробки, виконання і громадської експертизи проектів програм соціального розвитку регіону; організацію постійних зустрічей, «круглих столів», відеоконференцій з вищими посадовими особами держави, лідерами політичних партій для обговорення і розв'язання першочергових проблем суспільного розвитку; заохочення взаємодії органів місцевого самоврядування й громадськості з питань розробки місцевих програм гуманітарного розвитку; створення асоційованих структур (державно-громадських, громадсько-державних фондів, асоціацій, партнерств тощо), які мають визначене коло завдань і створюються за принципом цільового підходу для їх досягнення та вирішення; створення різних спільних консультативно-дорадчих органів, експертних рад, комісій, груп; створення сприятливого суспільного контексту для самоорганізації громадянського суспільства на ґрунті конструктивних протигаг державним структурам; створення механізмів взаємної відповідальності держави та організацій громадянського суспільства; активне використання механізмів державно-приватного партнерства для реалізації спільних проектів у гуманітарній сфері.

У підрозділі 3.3 «Адміністративно-правові засади управління регіоном у сфері земельних відносин і надрокористування» розкрито особливості функціонування механізму управління регіоном у сфері земельних відносин і надрокористування через основні складові елементи, якими є мета, завдання, принципи, функції, методи та інструменти.

Доведено, що система управління регіоном у сфері земельних відносин та надрокористування повинна забезпечувати загальнодержавні інтереси та інтереси регіонів, окремих членів суспільства або їх груп.

Встановлено, що основна мета у сфері земельних відносин та надрокористування – це створення і функціонування системи земельних відносин і надрокористування, що дає змогу при забезпеченні достатнього рівня екологічних і соціальних умов життя, розвитку ефективної підприємницької, громадської та іншої діяльності, формуванні умов збереження і відновлення властивостей надр отримувати максимум надходжень фінансових засобів до державного, регіонального та місцевих бюджетів.

Наголошено, що методи управління регіоном у сфері земельних відносин і надрокористування перманентно розвиваються і вдосконалюються відповідно до політико-економічного розвитку

держави й управлінської діяльності. За сукупністю ознак виокремлено наступні основні методи управління у сфері земельних відносин і надрокористування: адміністративно-правові, організаційні й економічні, з властивими їм засобами впливу на суб'єкти, об'єкти і середовище управління.

Відзначено, що основним інструментом управління регіоном у сфері земельних відносин та надрокористування є законодавчо-нормативна база, яка являє собою низку нормативних актів, серед яких – Конституція, закони та підпорядковані їм підзаконні акти.

Обґрунтовано думку, що удосконалення управління регіоном у сфері земельних відносин і надрокористування має полягати не просто в ухваленні нових нормативних актів, а у стабільній державній політиці щодо послідовного прийняття узгоджених між собою нормативних актів.

У підрозділі 3.4 «Адміністративно-правові засади управління у сфері територіальної оборони регіону» наголошується, що ефективне функціонування системи територіальної оборони є одним із найбільш економічних та доцільних засобів підтримання на належному рівні обороноздатності держави.

Виділено та досліджено повноваження в сфері територіальної оборони регіону місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією і законами України: вирішення питань оборонної роботи та мобілізаційної підготовки.

З'ясовано, що сьогодні в Україні постає необхідним врегулювання на законодавчому рівні питань ведення територіальної оборони поза районами бойових дій; повноважень місцевих державних адміністрацій у галузі оборонної роботи; залучення до виконання завдань територіальної оборони її суб'єктів; залучення громадських об'єднань до виконання заходів, спрямованих на підготовку і ведення територіальної оборони.

Встановлено, що загальне завдання управління в сфері територіальної оборони регіону вимагає удосконалення існуючих механізмів реалізації відповідних адміністративних процедур контролю, оптимізації їх структури та функціональних зв'язків. З'ясовано, що одним із дієвих заходів контролю в сфері територіальної оборони регіону є моніторинг. Сутність моніторингу полягає в спостереженні за динамікою процесів, що відбуваються в сфері територіальної оборони регіону, а саме: виявлення показників забезпечення виконання законодавства про військовий обов'язок; рівень готовності регіону до відбиття збройного нападу на її територію ззовні; рівень захищеності особливо важливих об'єктів державного та

місцевого значення, уразливих в плані наявності небезпеки скоєння на них терористичних актів; показники організації мобілізаційної підготовки та рівень готовності регіону до функціонування в умовах правового режиму воєнного стану; рівень вишколу рот охорони та підрозділів оборони регіону за результатами проведення командно-штабних тренувань (навчань) з територіальної оборони; проведення штабного тренування з органами управління регіону територіальної підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту; показники проведення комплексної перевірки та технічної інвентаризації захисних споруд, що знаходяться на балансі підприємств, установ, організацій регіону; обсяг капітальних інвестицій з державного та місцевого бюджетів направлених на посилення обороноздатності регіону тощо.

У підрозділі 3.5 «Адміністративно-правові засади управління регіоном у сфері охорони публічної безпеки і порядку» надано характеристику елементам управління регіоном у сфері охорони публічної безпеки і порядку таким, як: зміст публічної безпеки і порядку; система суб'єктів її забезпечення; їх завдання та принципи діяльності; перелік загроз, що створюють небезпеку для публічної безпеки і порядку; засоби її забезпечення.

Наголошено, що зміст публічної безпеки і порядку включає в себе суспільні відносини, що виникають як у звичайних умовах життєдіяльності так і в умовах виникнення надзвичайних ситуацій різної генези.

Доведено, що суб'єктів охорони публічної безпеки і порядку доцільно поділяти на загальні, основні та додаткові. Критерієм запропонованої класифікації суб'єктів виступає «характер їх компетенції».

Акцентовано увагу на необхідності створення муніципальної поліції, у результаті чого буде розширено можливості інститутів громадянського суспільства щодо охорони публічної безпеки та порядку у межах території, на яку поширюється юрисдикція органів місцевої адміністрації.

Наголошується, що реалізація ефективної державної політики у сфері охорони публічної безпеки і порядку може призвести до виникнення конфлікту інтересів, коли з метою забезпечення внутрішнього правопорядку і безпеки в державі, недопущення настання конкретної загрози може здійснюватися втручання органів публічної адміністрації в приватне життя громадян, яке охороняється законом.

Розділ 4 «Шляхи реформування адміністративно-правових засад управління розвитком регіону» присвячено дослідженню

децентралізації як засади функціонування системи управління на регіональному рівні, формування та реалізації стратегії розвитку регіону в умовах євроінтеграції України, а також можливості імплементації міжнародного досвіду управління регіонами в національне законодавство України.

У **підрозділі 4.1 «Адміністративно-правові засади децентралізації як один із напрямків удосконалення управління розвитком регіону»** акцентовано увагу на конституційному, державно-правовому аспектах децентралізації щодо організації та процесу функціонування публічної влади на регіональному рівні, системи врядування, які охоплюють взаємодію суб'єктів політико-правових відносин під час здійснення публічної влади на національному, регіональному, субрегіональному та локальному рівнях її організації в особі державних і недержавних інститутів – органів державної влади, місцевого самоврядування, громад і територіальних спільнот, інституцій громадянського суспільства, громадян.

Наголошено, що у процесі створення нової децентралізованої системи управління на регіональному рівні необхідним елементом є поєднання загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів, врахування місцевої специфіки соціально-економічного, політичного та культурного розвитку.

Акцентовано увагу на тому, що перед управлінням на регіональному рівні постає нелегке завдання: одночасно вирішувати як диференційовані, так і інтеграційні проблеми. Ефективність децентралізації прийняття рішень перебуває у прямій залежності від диференціації інтересів. Соціально-економічна диференціація високорозвиненого суспільства передбачає переплетення інтересів різних прошарків суспільства у результаті соціального обміну.

Доведено, що основною метою децентралізації повноважень та відповідальності в країнах Європи є забезпечення відкритості адміністративних послуг та впровадження стратегічного місцевого розвитку, що призведе до покращення якості цих послуг і місцевих стандартів життя. Передача окремих повноважень на місцевий рівень сприяє покращенню процесу прийняття адміністративних рішень і визначення пріоритетів у наданні адміністративних послуг.

Звернуто увагу, що на сучасному етапі в Україні першочерговим завданням є збереження унітарного державного устрою України з одночасною децентралізацією – важливою складовою оптимізації системи органів державної влади і місцевого самоврядування.

У підрозділі 4.2 «Адміністративно-правові засади формування та реалізації стратегії розвитку регіону в умовах євроінтеграції України» наголошується, управлінська складова розвитку регіону в умовах євроінтеграції України передбачає забезпечення єдності підходів до формування і реалізації політики регіонального розвитку у всіх регіонах, створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування розвитку держави і регіонів, оптимізацію системи територіальної організації влади.

Доведено, що ефективне управління розвитком регіону в умовах євроінтеграції України передбачає створення бази для реалізації ефективної регіональної політики – механізмів та інструментів управління регіональним розвитком, які б відповідали вимогам часу та проблемам, що стоять перед регіонами в умовах євроінтеграції. Це, у свою чергу, вимагає зміни процесів стратегічного планування та реалізації поставлених завдань на всіх територіальних рівнях, створення ефективних механізмів вертикальної та горизонтальної координації пріоритетів і завдань на різних рівнях та у різних галузях розвитку регіону, а також зміну самої системи територіальної влади через посилення децентралізації влади.

Обґрунтовано, що одним із найдієвіших інструментів на шляху просування до Європейського Союзу на регіональному рівні є активна участь територіальних громад України у єврорегіонах, де співпраця адміністративно-територіальних одиниць європейських держав здійснюється відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво з метою об'єднання зусиль в економічній сфері, розбудови соціальної, інформаційної та виробничої інфраструктури, будівництва та модернізації інфраструктури кордону, розвитку транспортної мережі, наукової та культурної співпраці, охорони навколишнього середовища тощо.

Наголошено, що новим підходом до формування та реалізації стратегії розвитку регіону в умовах євроінтеграції України має стати усвідомлення необхідності: 1) проведення адміністративно-територіальної реформи та зміни системи управління на регіональному рівні; 2) гармонійного поєднання інтересів органів влади, місцевого самоврядування, неурядових неприбуткових організацій, бізнесу, засобів масової інформації при розробці регіональної політики на місцях.

У підрозділі 4.3 «Міжнародний досвід адміністративно-правового регулювання управління регіонами та можливість його використання в Україні» акцентовано увагу на досвіді діяльності органів публічної влади країн ЄС (Польщі, Румунії, Естонії, Чеської

Республіки) та доведено, що для сприяння процесу децентралізації, посилення місцевого самоврядування та створення сприятливого середовища для широкої громадської участі у плануванні, здійсненні та оцінці результатів розвитку в ряді країн створюються інституціональні структури регіонального розвитку, які є ключовим компонентом національної політики.

Міжнародний досвід підтверджує, що навіть в успішних в політичному, економічному, соціальному плані країнах (Франція, Велика Британія, Італія, Польща) в процесі здійснення децентралізації влади вони мали великі проблеми. В умовах глибокої політичної, економічної та соціальної кризи цей чинник слід завчасно враховувати, щоб упередити можливі негативні наслідки децентралізації. В цьому плані слід забезпечити послідовність у здійсненні цього процесу, зокрема, органи влади зобов'язані забезпечити спроможність участі народу в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі: держава має посприяти зміцненню інститутів місцевого самоврядування, ефективності їх діяльності з метою забезпечення здійснення ними самоврядних функцій на рівні району та регіону, забезпечити ефективність системи служби в органах місцевого самоврядування, підвищення рівня оплати службовців місцевого самоврядування, їх освітнього та компетентного рівня, здійснення ефективної політики, спрямованої на подолання диспропорцій в економічній та інших сферах розвитку територій, збільшення обсягу бюджетного фінансування та вдосконалення механізму трансфертів фінансових ресурсів держави на рівень територіальних громад, ліквідації диспропорцій у розвитку економічної та правової основ у здійсненні децентралізації та ін.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукової проблеми – визначення сутності та особливостей адміністративно-правових засад управління розвитком регіону. В результаті проведеного дослідження сформульовано ряд концептуальних висновків, пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Основні з них такі.

Регіон як адміністративно-правова категорія розуміється через призму певної території у сукупності з населенням, об'єктами економіки, культури, соціальною інфраструктурою

життєзабезпечення, із своєю специфікою, за якою регіон відрізняється від інших.

Доведено, що організаційна структура системи управління розвитком регіону є досить складною і має низку проблем і питань, що потребують врегулювання шляхом здійснення таких заходів: 1) закріпити персональну відповідальність за невиконання функціональних обов'язків, пов'язаних із розвитком регіону не за певним органом, а за його конкретним представником; 2) виключити можливість виконання одних і тих же завдань різними суб'єктами управління регіональним розвитком; 3) покращити взаємодію державних органів при здійсненні функцій, пов'язаних із розвитком регіонів шляхом розробки та впровадження дієвих інструкцій, рекомендацій практичного спрямування; 5) збільшити можливості впливу населення на рішення, що приймаються органами та конкретними працівниками, покликаними забезпечувати регіональний розвиток; 6) забезпечити більш тісну взаємодію суб'єктів управління регіональним розвитком із засобами масової інформації, в тому числі на державному рівні.

Указано на необхідність побудови системи принципів адміністративно-правового регулювання розвитком регіону, виходячи із таких складових: 1) формування цілей розвитку регіонів; 2) визначення правового інструментарію досягнення поставлених цілей; 3) створення системи суб'єктів управління регіоном; 4) організація контролю за управлінням розвитку регіону.

До основних правових форм, що застосовуються в процесі управління розвитком регіону нами віднесені наступні: 1) нормативно-правові акти (державна стратегія регіонального розвитку України); 2) індивідуально-адміністративні акти; 3) акти-плани (план заходів з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, плани заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку); 4) програми (інвестиційні програми, проекти, спрямовані на розвиток регіонів); 5) акти-дії.

Доведено, що під суб'єктами управління розвитком регіону слід розуміти систему органів публічної адміністрації та суб'єктів делегованих повноважень, які мають чітко визначені завдання та відповідно наділяються певним колом повноважень щодо управління розвитком регіону, і на які поширюється дія нормативно-правових актів, що приймаються на загальнодержавному рівні.

Зазначено, що саме місцеві державні адміністрації є основним суб'єктом управління розвитком регіону, метою діяльності яких є сталий розвиток регіону, підвищення стандартів життя населення певного регіону, забезпечення їх соціальної та економічної єдності,

додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання, шляхом цілеспрямованої, організаційно-владної діяльності із використанням певного правового інструментарію.

Акцентовано увагу на тому, що управління бюджетним процесом та економічним розвитком регіону становить сукупність форм, методів, інструментів та принципів за допомогою яких регіональні органи державного управління і місцевого самоврядування впливають на діяльність суб'єктів господарювання і ринкову кон'юнктуру з метою створення нормальних умов для функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем регіону.

Наголошується, що основними пріоритетами управління розвитком регіону в гуманітарній сфері є: 1) забезпечення гуманітарної безпеки громади. Сприяння розвитку освіти, науки, культури, охорони здоров'я та спорту; 2) духовний розвиток спільноти, поліпшення її морального стану. Утвердження здорового способу життя громадян; 3) посилення участі територіальної громади у реалізації регіональної гуманітарної політики через обговорення та прийняття; 4) підвищення ролі громадських організацій у реалізації принципів регіональної гуманітарної політики; 5) забезпечення громадянського миру і взаєморозуміння; 6) поглиблення міжкультурного діалогу та взаємодії з культурно-освітніми та науковими центрами інших держав, транскордонне співробітництво; 7) активізація інтеграції в європейський культурний простір; 8) удосконалення молодіжної політики. Розвиток студентського самоврядування.

Доведено, що правовий механізм управління регіоном у сфері земельних відносин та надрокористування об'єднує групу інструментів прямого впливу на суспільні відносини щодо володіння, розпорядження, використання, охорони і відтворення земельних ресурсів та надр, а саме: нормативно-правові, інституціональні, адміністративно-контролюючі, дозвольні. Основною перевагою застосування таких інструментів є безпосередній та цілеспрямований вплив на суб'єкта господарювання, його стан або діяльність. Саме дозвольний режим розглядається з позиції основного правового інструментарію, який застосовується для забезпечення балансу (погодження) індивідуальних, групових та національних інтересів в сфері земельних відносин та надрокористування.

Сформульовано основні структурні елементи підготовки і ведення територіальної оборони, а також висловлено пропозиції щодо їх змістовного наповнення. У межах даного аналізу обґрунтовано необхідність внесення змін до законів України «Про місцеві державні

адміністрації», «Про оборону України», «Про військовий обов'язок і військову службу» тощо.

Важливими кроком у напрямку удосконалення управління регіоном у сфері охорони публічної безпеки і порядку визначено наступні заходи: 1) забезпечення оперативного обміну інформацією між суб'єктами, які задіяні в охорони публічного порядку та безпеки; 2) участь в розробці регіональних програм, спрямованих на охорону публічного порядку та безпеки всіх суб'єктів його забезпечення із широким залученням громадськості до обговорення заходів, які можуть обмежувати права і свободи громадян при надзвичайних ситуаціях техногенного та природного характеру, а також в ході проведення антитерористичної операції; 3) подальше реформування органів охорони правопорядку із обов'язковим посиленням матеріального, фінансового та кадрового забезпечення відповідних суб'єктів; 4) посилення просвітницької роботи серед членів територіальної громади щодо підвищення правосвідомості з метою не допущення протиправної поведінки та здійснення превентивного контролю; 5) використання досвіду Європейських країн та консультативних місій Європейського Союзу щодо організації здійснення охорони публічного порядку та безпеки.

Доведено думку про необхідність розуміння децентралізації через призму перегляду кола владних повноважень органів публічної адміністрації та доцільності їх передання на місцевий (регіональний) рівень з метою прийняття своєчасних, ефективних та обґрунтованих рішень, що надасть можливість підтримувати баланс інтересів окремих регіонів в складі єдиної та суверенної країни. Наголосимо, що децентралізація є необхідним та таким, що виправдав себе в країнах Європи крок до покращення розвитку демократії та основою регіонального розвитку.

Розглянуто окремі аспекти міжнародного досвіду адміністративно-правового регулювання управління регіонами у державах-членах Європейського Союзу, що дало змогу виокремити наступні кроки його адаптації: 1) провести реформування органів місцевого самоврядування із обов'язковим перерозподілом повноважень останніх з місцевими органами виконавчої влади, шляхом виключення дублювання, що породжує конфлікт інтересів у владі та заважає сталому розвитку регіонів; 2) продовжити дії, спрямовані розробку та затвердження Плану заходів з подальшої реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2020 року; 3) посилити міжнародну співпрацю як в економічній так і гуманітарних сферах, шляхом залучення іноземних

інвестицій та активізації діяльності щодо вступу до числа учасників європейських регіональних асоціацій; 4) подальша реалізація стратегії диверсифікації економічної сфери та кластерних підходів; 5) активізація залучення членів територіальних громад до прийняття рішень, що стосуються питань розвитку регіонів з одночасним переданням деяких публічних функцій останнім та посиленням громадської відповідальності за прийняті рішення; 6) постійний розвиток міжнародних зв'язків, шляхом обміну передовим досвідом та інноваційними технологіями, які сприяють розвитку регіону тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Райнін І. Адміністративно-правове регулювання управління розвитком регіону : монографія / І. Райнін. – Харків : Золота миля, 2016. – 616 с.

Наукові статті та тези доповідей і наукових повідомлень:

2. Райнін І. Л. Особливості територіальної оборони в умовах гібридної війни / І. Л. Райнін // Європейські перспективи. – 2015. – № 6. – С. 99-102.

3. Райнін І. Л. Про регіональну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (антикорупційна стратегія) на 2016-2017 роки / І. Л. Райнін // Право.ua. – 2015. – № 4. – С. 16-19.

4. Райнін І. Л. До проблеми національно-патріотичного виховання / І. Л. Райнін // Європейські перспективи. – 2015. – № 7. – С. 38-43.

5. Райнін І. Л. Розвиток освіти в Харківському регіоні / І. Л. Райнін // Право і Безпека. – 2015. – № 4 (59). – С. 55-61.

6. Райнін І. Л. Адміністративно-правові умови ефективного управління регіоном / І. Л. Райнін // Наше право. – 2016. – № 2. – С. 24-29.

7. Райнін І. Л. Проблеми побудови громадянського суспільства в Україні / І. Л. Райнін // Європейські перспективи. – 2016. – № 1. – С. 34-39.

8. Райнін І. Л. Адміністративно-правові проблеми забезпечення діяльності малого і середнього бізнесу в Україні / І. Л. Райнін // Наше право. – 2016. – № 1. – С. 24-26.

9. Райнін І. Л. Основи стратегії розвитку Харківської області / І. Л. Райнін // Форум права. – 2016. – № 1. – С. 224-232 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_201613_7.pdf.

10. Райнін І. Л. Добровільне об'єднання територіальних громад регіону / І. Л. Райнін // Право.ua. – 2016. – № 1. – С. 31-34.

11. Райнін І. Л. Протидія злочинності в Харківській області : стан, тенденції, прогноз / І. Л. Райнін // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2016. – № 1 (12). – С. 175-184.

12. Райнін І. Л. Модернизация управления развитием регионов / И. Л. Райнин // Власть и общество (история, теория, практика) : науч. журнал. – 2016. – № 1 (37). – С. 44-53.

13. Райнин И. Л. Подготовка кадров для регионального руководства / И. Л. Райнин // Закон и жизнь (Legea si Viata). – 2016. – № 4/2 (292). – С. 59-62.

14. Райнин И. Л. Административно-организационное обеспечение конкурентоспособности субъектов хозяйствования в условиях глобализации / И. Л. Райнин // Закон и жизнь (Legea si Viata). – 2016. – № 5/2 (293). – С. 89–92.

15. Райнін І. Л. Обласні державні адміністрації, як суб'єкти управління регіональним розвитком / І. Л. Райнін // Право.ua. – 2016. – № 2. – С. 35-42.

16. Райнін І. Л. Система управління розвитком регіону / І. Л. Райнін // Форум права. – 2016. – № 2. – С. 153-161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_2_25.pdf.

17. Райнін І. Л. Організаційно-адміністративне забезпечення публічної безпеки і порядку в Харківській області / І. Л. Райнін // International journal of : «Supremance of law» (Верховенство права). – 2016. – № 1. – С. 73-79.

18. Райнін І. Л. Місцеві державні адміністрації в системі управління розвитком регіону / І. Л. Райнін // Європейські перспективи. – 2016. – № 3. – С. 78-86.

19. Райнін І. Л. Управління в сфері земельних відносин та надрокористування / І. Л. Райнін // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 2 (73). – С. 116-126.

20. Райнін І. Л. Ефективність реалізації державної регіональної політики / І. Л. Райнін // Публічне право. – 2016. – № 2 (22). – С. 107-112.

21. Райнін І. Л. Соціально-правова підтримка учасників антитерористичної операції як невідкладне завдання обласної державної адміністрації / І. Л. Райнін // Наше право. – 2016. – № 3. – С. 20-25.

22. Райнін І. Л. Організаційна структура системи управління розвитком регіону / І. Л. Райнін // Європейські перспективи. – 2016. – № 2. – С. 29-36.

23. Райнін І. Л. Повноваження центральних органів виконавчої влади з розвитку регіонів / І. Л. Райнін // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2016. – № 2 (13). – С. 143-153.

24. Райнін І. Л. Розвиток системи охорони здоров'я населення як реалізація права громадян на здоров'я / І. Л. Райнін // Національні та міжнародні механізми захисту прав людини : м-ли Всеукраїнського круглого столу (м. Харків, 20 квітня 2016). – Харків : ХНУВС, 2016 – С. 15-18.

25. Райнін І. Л. Організаційно-правові засади запобігання корупції: досвід регіонального програмування в Харківській області / І. Л. Райнін // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квітня 2016 р.). – Харків : ХНУВС, 2016. – С. 12-16.

26. Райнін І. Л. Національно-патріотичне виховання як складова професійної освіти / І. Л. Райнін // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : м-ли наук.-практич. конф. (м. Харків, 8 квітня 2016 р.). – Харків : ХНУВС, 2016. – С. 13-19.

27. Райнин И. Л. Компетенция центральных органов исполнительной власти по развитию регионов в Украине / И. Л. Райнин // Принеманские научные чтения (Роль гражданского общества, социального и правового государства в защите и реализации прав человека) : м-лы VI междунар. науч.-практ. конф. (г. Гродно, 2016). – В 2 ч. / ред. кол. А. А. Богустов [и др.]. – Минск : БИП – Институт правоведения, 2016. – Ч. 1. – С. 88-90.

28. Райнін І. Л. Недоліки вітчизняного законодавства у сфері взаємодії громадських об'єднань з правоохоронними органами / І. Л. Райнін // Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства : м-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 18-19 травня 2016 р.) – Чернігів : ЧНТУ, 2016 – С. 109-111.

29. Райнін І. Л. Адміністративно-правові акти реалізації державної регіональної політики щодо протидії насильству в сім'ї / І. Л. Райнін // Виклики для українського законодавства, пов'язані з ратифікацією Конвенції Ради Європи по запобіганню насильству щодо жінок та домашньому насильству та боротьби із цими явищами : м-ли круглого столу (м. Харків, 19-20 червня 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 25-28.

30. Райнін І. Л. Правоохоронна функція держави у забезпеченні порядку та громадської безпеки у Харківській області на 2015-2016 роки / І. Л. Райнін // Правоохоронна функція держави : теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : м-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13 листопада 2015) – Харків : ХНУВС, 2015. – С. 247-250.

31. Райнін І. Л. Антикорупційна діяльність харківської обласної державної адміністрації / І. Л. Райнін // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : м-ли V міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2015). – Харків, ХНУВС, 2015. – С. 17-22.

32. Райнін І. Л. Розвиток громадянського суспільства як форма зміцнення правопорядку в регіоні / І. Л. Райнін // Теоретичні аспекти організації досудового розслідування : м-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4 грудня 2015 р.). – Харків : ХНУВС, 2015. – С. 20-24.

33. Райнін І. Л. Харків – студентське місто / І. Л. Райнін // Шляхи покращення системи професійної підготовки правоохоронців до дій в екстремальних умовах : м-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 грудня 2015 р.). – Харків : ХНУВС, 2015. – С. 11-13.

*Опубліковані праці, які додатково відображають наукові
результати дисертації*

34. Регіональна економіка : підручник / [О. М. Бандурка, О. В. Носова, І. Л. Райнін та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України професора О. М. Бандурки, д-ра екон. наук, професора О. В. Носової. – Харків : Золота миля, 2016. – 336 с.

35. Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов : проблемы науки и практики : монография / [под ред. В. С. Пономаренко, Н. А. Кизима, Е. В. Раевневой. И Л. Райнина та ін.]. – Харків : ИНЖЭК, 2009. – 462 с.

36. Конкурентоспроможність : проблеми науки та практики : монографія / [В. С. Пономаренко, М. О. Кизим, О. М. Тищенко, І. Л. Райнін та ін.]. – Х. : ИНЖЕК, 2009. – 262 с.

37. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2015 року : монографія / [А. Б. Аваков, В. С. Пономаренко, В. М. Бабаєв, М. О. Кизим, І. Л. Райнін та ін.]. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 347 с.

38. Соціально-економічний розвиток України та її регіонів : проблеми науки та практики : монографія / [В. С. Пономаренко, Ю. Б. Іванов, М. О. Кизим, І. Л. Райнін та ін.]. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 300 с.

39. Інновації : проблеми науки та практики : монографія / [В. С. Пономаренко, О. М. Ястремська, І. Л. Райнін та ін.]. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 232 с.

40. Корпорації та інтегровані структури : проблеми науки та практики : монографія / [В. С. Пономаренко, В. М. Горбатов, М. О. Кизим, І. Л. Райнін та ін.]. – Харків : ІНЖЕК, 2007. – 344 с.

41. Рівень і якість життя населення : монографія / [Є. П. Кушнар'єв, В. С. Пономаренко, О. С. Кривцов, І. Л. Райнін та ін.] ; під заг. ред. Є. П. Кушнар'єва. – Харків : ІНЖЕК, 2004. – 271 с.

42. Політика регіональних органів влади : теорія та практика : монографія / [В. П. Єлагін, В. В. Лісничий, О. Д. Куценко, І. Л. Райнін та ін.] ; за заг. ред. В. П. Єлагіна. – Харків : Магістр, 2004. – 180 с.

43. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2011 року : монографія / [Є. П. Кушнар'єв, В. С. Пономаренко, О. С. Кривцов, І. Л. Райнін та ін.] ; під заг. ред. Є. П. Кушнар'єва. – Харків : ІНЖЕК, 2004. – 448 с.

44. Регіоналізація і вибори як засоби удосконалення владних відносин в Україні : теорія і практика : монографія / [В. В. Лісничий, В. О. Грищенко, О. В. Радченко, І. Л. Райнін та ін.] ; заг. ред. О. О. Дьоміна. – Харків : Магістр, 2003. – 580 с.

45. Райнін І. Л. Стратегія підвищення конкурентоспособності національних підприємств : внешнеекономічний аспект / І. Л. Райнін // Бизнес Информ : научный информационный журнал. – 2009. – № 2(3). – С. 78-83.

46. Райнін І. Л. Оцінка ефективності і моніторинг програм соціально-економічного розвитку регіонів України / І. Л. Райнін // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. ХДУХТ, 2008. – Вип. 2 (8). – Ч. 2. – С. 3-13.

47. Райнін І. Л. Харківська область : потенціал і соціально-економічний розвиток / І. Л. Райнін, А. Л. Дуленко // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів : проблеми науки та практики : м-ли міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22-23 травня

2008 р.). – Харків : Наук.-дослід. центр індустр. пробл. розвитку НАН України, 2008. – С. 24-31.

48. Райнін І. Л. Механізми реалізації муніципальної реформи : стан, передумови та проблеми впровадження / І. Л. Райнін // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – 2007. – Вип. 1 (16). – С. 165-178.

49. Райнін І. Л. Тенденції і проблеми економічного та соціального розвитку України у 2005 р. / І. Л. Райнін // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – 2006. – № 2. – С. 48-55.

50. Райнин И. Л. Анализ структуры и тенденций развития розничного рынка в Украине / И. Л. Райнин, О. В. Ярмак // Бизнес Информ : научный информационный журнал. – 2006. – № 3. – С. 18-22.

51. Райнін І. Л. Регіоналізація державного управління у провідних зарубіжних країнах / І. Л. Райнін, Ю. О. Чернецький // Регіон : стратегія і пріоритети. – 2006. – № 4. – С. 30-34.

52. Райнин И. Л. Малое предпринимательство в Украине: состояние, проблемы и возможности развития / И. Л. Райнин, В. Н. Пысин // Бизнес Информ : научный информационный журнал. – 2005. – № 7-8. – С. 40-43.

53. Райнин И. Л. Европейские механизмы повышения эффективности государственной экономической политики в сфере внешней торговли / И. Л. Райнин // Бизнес Информ : научный информационный журнал. – 2005. – № 1-2. – С. 19-23.

54. Райнін І. Л. Проблеми питання реформування місцевих фінансів та вдосконалення бюджетного процесу / І. Л. Райнін // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2004. – № 630. – С. 83-84.

55. Райнин И. Л. Проектирование инновационных региональных кластеров в рамках льготных инвестиционных режимов / И. Л. Райнин, В. Н. Коваленко // Економіка розвитку : науковий журнал. – 2004. – № 4 (32). – С. 16-19.

56. Райнін І. Л. Розробка та впровадження механізмів державного регулювання об'єктів інтелектуальної власності на мезорівні / І. Л. Райнін М. К. Коноваленко // Державне управління та місцеве самоврядування : тези IV Міжнар. наук. конгресу (м. Харків, 26 лютого 2004 р.). – Харків : Магістр, 2004. – С. 105-107.

57. Райнін І. Л. Інвестиційна діяльність на Харківщині : досягнення, проблеми, шляхи подальшого розвитку / І. Л. Райнін // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Магістр, 2003. – С. 119-124.

АНОТАЦІЯ

Райнін І. Л. Адміністративно-правові засади управління розвитком регіону. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2016.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми щодо визначення сутності управління розвитком регіону, розкриття особливостей управління розвитком регіону в окремих сферах суспільних відносин. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети. З'ясовано правову природу, сутність та особливості управління регіонами. Доведено, що управління розвитком регіону завжди являє собою складний, комплексний багатовимірний процес. В дисертації розглянуті положення адміністративно-правових засад управління розвитком регіону, які ґрунтуються на визначенні регіону як самоврядної адміністративно-територіальної одиниці, досліджені головні особливості процесу управління регіоном в сучасних умовах. Особлива увага приділена дослідженню системи управління розвитком регіону. Розглянуті форми управління розвитком регіону та особливості управління регіональним розвитком, проведено аналіз та оцінку ефективності управління розвитком регіону, визначений порядок вироблення та прийняття управлінських рішень з питань розвитку регіону. Визначено суб'єктів управління розвитком регіону, компетенцію центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів самоврядування та громадських об'єднань в управлінні розвитком регіону, їх діяльність щодо побудови громадянського суспільства в регіоні.

Запропоновано конкретні пропозиції правового та організаційного характеру, спрямовані на формування європейського інституту регіонального управління.

Ключові слова: *управління розвитком регіону, адміністративно-правове регулювання, регіон, принципи, адміністративно-правові форми управління розвитком регіону, державна регіональна політика, адміністративні акти (плани, програми, рішення), децентралізація, стратегія розвитку регіону.*

АННОТАЦИЯ

Райнин И. Л. Административно-правовые аспекты управления развитием регионом. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2016.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и новое решение научной проблемы по определению сущности управления развитием региона, его публично-правовой природы, особенностей регионального управления в отдельных сферах общественных отношений, связанных с экономическим развитием региона, гуманитарной сферой, сферой земельных отношений и недропользованием, управление в сфере территориальной обороны региона и охраны публичной безопасности и порядка. В результате проведенного исследования сформулирован ряд выводов, предложений и рекомендаций, направленных на достижение поставленной цели.

Выяснена правовая природа, сущность и особенности управления регионами. Доказано, что управление развитием региона всегда представляет собой сложный, комплексный и многомерный процесс. В диссертации рассмотрены положения административно-правовых основ управления развитием региона, основанные на определении региона как самоуправляющейся административно-территориальной единицы, исследованы главные особенности процесса управления регионом в современных условиях.

В диссертации исследованы предмет, цели и задачи государственной региональной политики, методология исследования управления развитием региона, принципы и методы управления развитием региона. Особое внимание уделено исследованию системы управления развитием региона, в частности, общим функциям управления развитием региона, организационной структуре системы управления развитием региона и административно-правовому обеспечению управления развитием региона. Рассмотрены формы управления развитием региона и особенности управления региональным развитием, проведен анализ и оценку эффективности управления развитием региона, определен порядок подготовки и принятия управленческих решений по вопросам развития региона.

Определены субъекты управления развитием региона, полномочия и компетенция центральных органов исполнительной власти по развитию регионов. Особое внимание уделено деятельности

местных государственных администраций как субъектов управления региональным развитием и определены роль и место общественных объединений в управлении развитием региона, их деятельность в сфере построении гражданского общества в регионе.

Ключевым вопросом исследования стало административно-правовое обеспечение управления развитием региона в отдельных отраслях, которое должно носить конкретно-прикладной характер и особенно затруднено кризисными явлениями в экономике, переориентацией всего хозяйственно-производственного комплекса области, формированием новых внешнеэкономических связей, нестабильность национального законодательства. Предложены конкретные предложения правового и организационного характера, направленные на формирование европейского института регионального управления.

Ключевые слова: *управление развитием региона, административно-правовое регулирование, регион, принципы, административно-правовые формы управления развитием региона, государственная региональная политика, административные акты (планы, программы), децентрализация, стратегия развития региона.*

SUMMARY

Rainin I. L. Administrative and Legal Principles of Managing Region's Development – Manuscript.

The thesis for a doctoral degree by the specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2016.

Theoretical generalization and new solution of the scientific problem in defining the essence of managing region's development and revealing features of managing region's development in some areas of public relations has been realized in the thesis. As a result of the conducted study the author has formulated a number of conclusions, propositions and recommendations aimed at achieving this objective. Legal nature, essence and peculiarities of managing regions. It has been proved that managing region's development is always a difficult, complex multidimensional process. The author of the thesis has studied the provisions of administrative and legal principles of managing region's development, which are based on determining the region as a self-governing administrative and territorial unit; the author has also researched the main features of the process of the regional management in modern conditions. Special attention is paid to the research of the

system of managing region's development. The forms of managing region's development and characteristics of managing regional development have been considered; analysis and evaluation of the effectiveness of managing the region's development have been accomplished; the procedure of elaborating and taking management decisions on region's development issues has been determined. The subjects of managing region's development, the competence of central executive authorities, local state administrations, public authorities and NGOs in managing region's development, their activities in building civil society in the region have been determined.

Concrete propositions of legal and organizational nature aimed at forming European Institute of Regional Administration have been suggested.

Key words: *managing region's development, administrative and legal regulation, region, principles, administrative and legal forms of managing region's development, the state regional policy, administrative acts (plans, programs, solutions), decentralization, strategy on regional development.*